

Pesaparasitism: „kägusid“ leidub mitmes loomarühmas

Pesaparasitism on üks paljunemisstrateegia, mida teame eelkõige lindudel, kuid seda tuleb ette ka putukatel, mõnedel ämblikel, kaladel ja kahepaiksetel. Pesaparasitismi korral muneb või koeb üks liik ehk parasit liigikaaslase või mõne teise liigi pessa. Sulaseks osutuv liik sageli ei taipu pettust ja kasvatab võõra järglase üles, nähes sageli märksa suuremat vaeva kui oma päris järglastega.

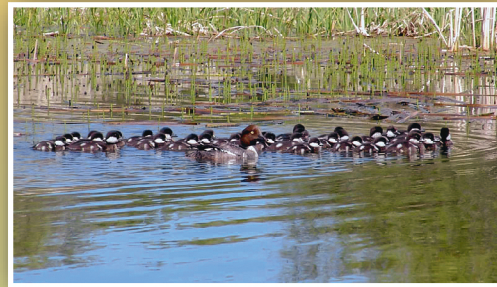

Foto: Chad Teer / Flickr

Sõtkastel on komme muneda teise emase pessa, mistõttu võime mõnikord kohata enneolematult suure hulga tibudega emaslindu

MIKS NAD ENNAST PETTA LASEVAD?

Sellele küsimusele on püüdnud vastust leida paljud teadlased. Üks seletus tugineb **ökoloogilise tasakaalu kontseptsioonile**, mille järgi on osa liike sunnitud olukorraga leppima, kuna neil ei ole oskust eristada oma mune võõrast ning igaks juhuks ei lükata ühtki välja, ühtlasi ei tihka nad välja heita võõrast linnupoega. Teine teooria põhineb **evolutsioonilise võidurelvastuse kontseptsioonil**: sulaseks osutunud liik ei ole veel jõudnud sellisele evolutsioonilisele tasemele, et ta suudaks pesaparasiti läbi näha. Tal ei ole tekkinud vastukohastumusi.

Foto: Dario Sanchez / Wikimedia Commons

Aedsidrik (*Zonotrichia capensis*) toitmas läik-nugiturpiali (*Molothrus bonariensis*)

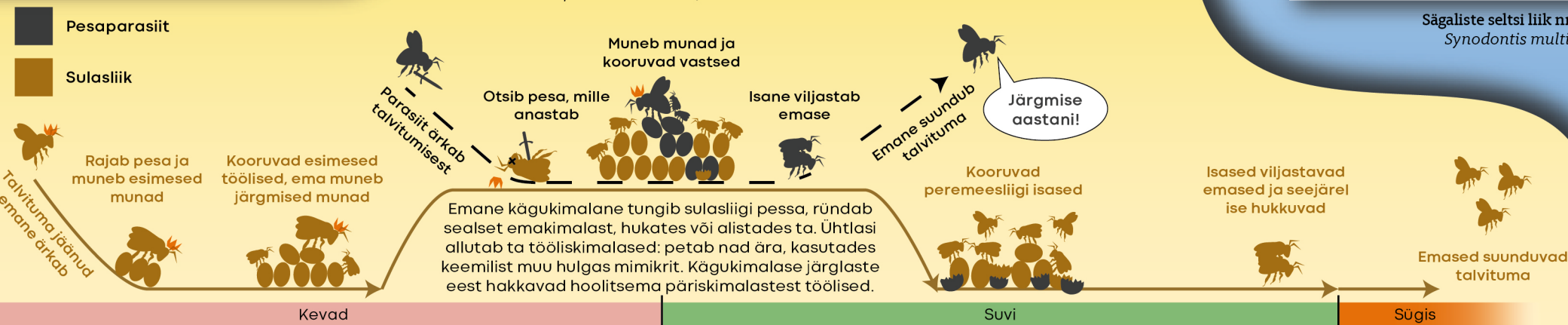

Foto: annemarievandam2311 / Pixabay

Põld-kägukimalane (*Bombus campestris*)

PUTUKAD: KÄGUKIMALASED

Putukariigis on haudmeparasitismi poolest enim tuntud kägukimalased (*Bombus* sp.), keda leidub ka Eestis. Kägukimalased on välimuselt väga sarnased päris kimalastega, kuid suur erinevus seisneb eluviisil. Kägukimalased on pesaparasiidid, kes ise oma järglaste hoolduse ja kasvatusega ei tegele. Õigemini neil puuduvad selleks võimalused, näiteks ei ole nende jalgadel suirakorvikesi ja seetõttu ei saa nad järglastele koguda õietolmu, niisamuti ei suuda kägukimalased toota piisavalt vaha pesaehituseks.

Emane kägukimalane tungib sulasliigi pessa, ründab sealset emakimalast, hukates või alistades ta. Ühtlasi allutab ta töölikimalased: petab nad ära, kasutades keemilist muu hulgas mimikrit. Kägukimalase järglaste eest hakkavad hoolitsema päris kimalastest tööliised.

Kevad

Suvi

Sügis

Parasitilindude munakoored on kõvemad ja nii on suurem tõenäosus ellu jääda

Pessa munema tulnud parasitilind hävitab osa sulaslinnu mune

Parasitilindude lühem inkubatsiooniaeg, mistõttu kooruvad nad varem ja saavad kasvamisest edumaa sulasliigi poegade ees

■ Pesaparasit
■ Sulasliik

Matkitakse munade välimust: parasitilindude munad sarnanevad suuruse, värvuse ja mustriga sulasliigi munadega

Parasitilindude poegade mangumiskäitumine on intensiivsem ja saab seetõttu rohkem emalindu tähelepanu

Jäljendatakse sulasliigi poegade mõnda välistunnust, nt suukoopa ehitust, mis meelitab vanemlindu teda toitma

Parasitilindude koorunud tibu lükkab teised munad või vastkoorunud pojad pesast välja või surmab pesakaaslased

Pesaparasitiidide kohastumused ja strateegiad

Foto: Galawebdesign / Wikimedia Commons

Piisoniturpiali (*Molothrus ater*) muna salu-ojatikati (*Sayornis phoebe*) pesas

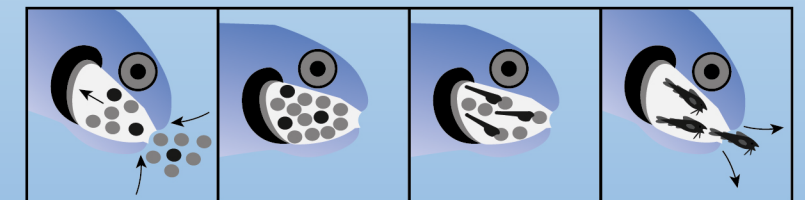

Foto: calwhiz / Flickr

Sägaliste seltsi liik nn kägusäga *Synodontis multipunctatus*

KALAD: NN KÄGUSÄGA

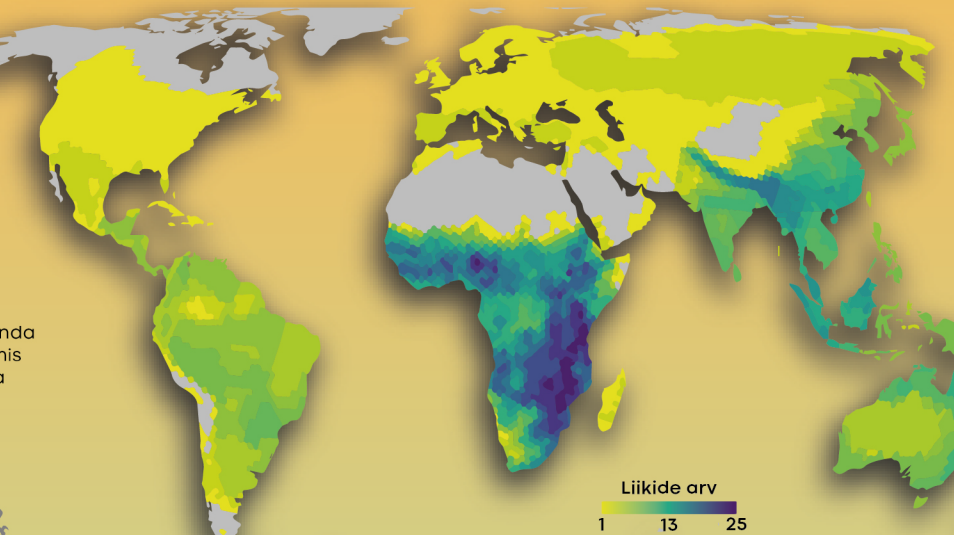
Kalade hulgas leidub liike, kes hauduvad oma marja välja suus, nt kirevahvenlaste (*Cichlidae*) sugukonna liigid. Seda haudeviisi kasutab enda kasuks ära sägaliste seltsi kala *Synodontis multipunctatus*: ta ründab kudevat sulasliiki ja selle käigus sokutab temale oma marjaterad. Ärevuses kala üritab kiiruga oma munad suhu kokku korjata ja neelab muu hulgas ka parasitkala marja.

Suus haudumise ajal arenevad parasitkala munad kiiremini (pildil mustad) ja noorkalad hakkavad toituma kasvunemaks oleva kala marjast (pildil hallid).

<i>Synodontis multipunctatus</i>	1. päev	2.-3. päev	4. päev
<i>Cichlidae</i>	[Egg]	[Egg]	[Egg]

Pesaparasitidest linnuliikide mitmekesisus maailmas: liigid, kes munevad teise liigi pessa

TUNTUIMAD PESAPARASIIDID ELAVAD LINNURIIGIS

Sama liigi isendite vahel on pesaparasitism kinnitust leidnud umbes 230 linnuliigil 16 seltsist, näiteks partlaste hulgas (nt sõtkas, kuldnokk). Umbes 100 linnuliiki on sellised, kes parasiteerivad teistel liikidel. Pesaparasitliike leidub neljas seltsis: kooliste, rähnliste, värvuliste ja haneliste hulgas. Kõige tuntuim pesaparasit on kagu (*Cuculus canorus*). Hästi teatakse ka eri liiki turpiale (*Molothrus* sp.), kes kuuluvad värvuliste seltsi.